

MINNA SAARELMA-PAUKKALA, Etunimikirja. Suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla [Keresztnevkönyv. Finn névadási trendek a 2000-es években]*

Kirjokansi 135. Suomalaiset Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2017. 268 lap

1. MINNA SAARELMA-PAUKKALA tollából az utóbbi néhány évben a szorosabban vett szakmai kiadványok (AINIALA–SAARELMA–SJÖBLOM 2008, AINIALA–SAARELMA–SJÖBLOM 2012) mellett számos olyan mű is megjelent, melyek a nem szakemberek érdeklődését is felkelthetik. Ilyenek az Yliopiston nimipäiväalmanakka (a Helsinki Egyetem névnaplója) (SAARELMA szerk. 2018), a névnap szókészlettel foglalkozó Nimipäiväjuhlat (SAARELMA 2006), illetve a Nimi lapselle (Név a gyereknek) (SAARELMA 2007) című kötetek. A szerző olyan névtani részterületekkel is foglalkozik, melyek – legalábbis a névkutatói érdeklődést tekintve – Magyarországon háttérbe szorultak: megszerkesztette például a kutyák (SAARELMA 2011) és társszerzőként jegyzi a macskák „utónévkönyvét” is (SAARELMA–BLOMQUIST 2012).

Az elsőként említett, a Helsinki Egyetem kiadásában évente megjelenő, online is elérhető és letölthető névnaplóban, melynek SAARELMA-PAUKKALA egy évtizede szerkesztője is, nemcsak az adható neveket és névnapjukat közli, de röviden bemutatják és megvizsgálják az aktuális év divatneveit is. Ezekből a rövid áttekintésekből nőtt ki az alább ismertetett monográfia, amely csaknem 300 oldalon keresztül foglalkozik az elmúlt két évtized finn névadási szokásaival és annak változásaival.

2. A kötet tudományos ismeretterjesztő célú, fülszövege az alábbi figyelemfelkeltő kérdéssel indul: „Tudtad, hogy a finneknek már több mint 120 000 különböző keresztnevet adhatnak, s hogy a nevek száma csupán néhány évtized alatt megduplázódott? *Helmi, Siiri, Väinö* ... Az utóbbi években sok gyermek kapta ezeket a régi-új, száz évvel ezelőtt divatos neveket. Népszerűek a nemzetközi nevek, például az *Erin* és a *Noel* is. A névadások sokkal egyénibbek lettek: egyre több gyermek kap egyedi keresztnevet, melyet a szülei találnak ki. Ezeken kívül pedig a bevándorlók nevei teszik egyre változatosabbá névkincsünket.” (A saját fordításom – T. J.)

A magyar olvasók számára különösen érdekes lehet a finn keresztnevkincsnek a magyarhoz képest gazdag volta. A finn és a magyar keresztnévanyag azonban nem csak jelentős mennyiségi eltéréseket mutat: a két nyelvet és népet más hatások érték, s ezek szintén megmutatkoznak a névrendszerek mai eltéréseiben.

A kötet címe alapján – bár ez sem lenne kis vállalkozás – a 2000-es évek névdivatjának bemutatását várnánk. Ehhez képest a nyolc fejezetből és egy névlistából álló kötet első fejezete (13–32) a ’Honnán származnak a finnek keresztnevei?’ címet viseli. Ebben az olvasó rövid áttekintést kap a finn névadás történetéről: az ősi finn nevekről (pl. *Hyväri*,

* Készült a Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen című projekt támogatásával.

Mielipäivä), majd a kereszténység felvételekor, illetve a reformáció idején jellemző névdivatot tekintik át. A szerző bemutatja azokat a tendenciákat is, melyek a mai névhasználati szokások kialakulását eredményezték: a nemzetközi nevek kedvelté válását az 1800-as évektől kezdve, a két keresztnév Svédország felől érkező divatjának elterjedését, illetve a hagyományos finn nevek 19. századi újrafelfedezését is. A mű egészére jellemző, hogy a szerző a kötetben szereplő névlistákat színnel is elkülönítve, táblázatos formában közli, ezzel is megkönnyítve az adatok értelmezését.

A második fejezet a 20. századi névadási szokásokhoz viszi vissza az olvasót (33–56). A romantika időszakában a magyarhoz hasonlóan Finnországban is előtérbe kerültek és divatossá váltak az ősi, eredeti nevek (pl. *Aino*, *Kyllikki*, *Jouko*, *Tapio*), melyek közül sok a Kalevalához köthető, de továbbra is jellemzőek voltak a vallási eredetű (Bibliából származó, de finnesített) keresztnévek is, például a *Maria* helyett a *Mari*, *Maija* és *Marja*. A kettős keresztnévek (pl. *Marja-Leena*, *Juha-Pekka*) divatja az 1800-as évek legvégén érkezett Németország és Svédország felől az országba, csúcspontját a női nevek esetében az 1930-as években, a férfineveknél 1950 körül érte el. Különleges típusát jelentik az ún. palindrom (visszafelé olvasva is azonos alakú, ikerítéssel létrejövő) összetételek (*Aira-Maria*, *Anna-Sanna*, *Anne-Jenna*, *Aku-Luka*, *Leo-Noel*, *Avio-Oiva*). Az áttekintés utolsó része (42–56), mely a keresztnévek divatjának változásával foglalkozik, átvételt ad a mai névadási és névhasználati szokásokkal foglalkozó következő fejezethez.

A harmadik fejezet a 2000-es évek névadási trendjeivel foglalkozik (57–102); ebből a ma leggyakrabban viselt finn neveket és az aktuális névadási tendenciákat is megismerhetjük. A finn anyanyelvű népesség között 2017-ben a *Tuula*, *Ritva*, *Anne*, *Anna* és a *Päivi* női, illetve a *Timo*, *Juha*, *Matti*, *Kari* és *Mikko* férfinevek voltak a leggyakoribbak,¹ ám az össznépesség körében gyakori és az újszülötteknek adott legújabb divatnevek (a magyarhoz hasonlóan) a finn esetében is alig mutatnak átfedést: a 2000–2016 közötti időszak legdivatosabb nevei ugyanis az *Emma*, *Aino*, *Ella*, *Venia*, *Emilia*, valamint az *Eetu*, *Aleksi*, *Elias*, *Veeti* és *Onni* voltak (65–66).

A finn névtani művekre jellemző a szocioonomasztikai szempontok erőteljes bevonása, s ebben a kötetben is tapasztalhatjuk ezek megjelenését. A harmadik fejezetben ugyanis nemcsak a névhasználat területi, hanem szociális eltéréseit is be kívánta mutatni a szerző. A *Daniel* névhez például az a fontos megfigyelése kapcsolódik, hogy a divatnevek először a fővárosban és a nagyobb városokban jelennek meg, később terjednek el az ország más részein is. A főváros és négy másik város (Kuopio, Oulu, Tampere és Turku) névadási divatját is összeveti a finn népességnyilvántartási hivatal 2000–2016 közötti időszakból származó adatai segítségével. Sajnos azonban ezeket az adatokat csak közli a szerző, a területi különbségekhez magyarázatot, értelmezést nem fűz. Helsinki egyes városrészei között is megfigyelhetők a keresztnévhasználatot érintő eltérések: a szerző egyrészt a (gazdagabbak által lakott) családi házas övezetekben jellemző hagyományos nevek divatját, másrészt pedig a bevándorlók hatására Helsinki keleti részén gyakoribbá

¹ A kötetben szereplő, névvisezők számára vonatkozó adatok az avoindata.fi oldalról származnak, melyet utoljára 2019 augusztusában frissítettek. A névanyag gyors változására utal, hogy a jelenleg aktuális adatok mind a női, mind a férfinevek sorrendjét illetően eltérést mutatnak a kötetben szereplő, 2017 áprilisából származó adatokhoz képest.

váló muszlim neveket (*Fatima, Ibrahim, Ahmed*) emeli ki. Manapság a hagyományos, régi finn nevek (*Helmi, Iida, Siiri, Eetu, Onni*) adása jellemző, de új, nemzetközi nevek is megjelennek, mint az egyre divatosabbá váló *Noel, Oliver, Stella* és *Emma*. A finn névanyag azonban nemcsak kölcsönzés révén, hanem belső keletkezésű nevekkal is folyamatosan bővül. A 21. században váltak közszavakból névvé a következők: *Lumi* (< 'hó'), *Jade* (< 'jåde'), *Minttu* (< 'menta') és *Sisu* (< 'szívósság').

Az új finn nevek kapcsán merül fel a név nemhez kötésének problémája, a magyarban nem létező ún. uniszex nevek kérdése (98–101). Az egyes finn névalakokat ugyanis sokáig férfiak és nők is használhatták (hacsak jelentésük ezt ki nem zárta, pl. *Sisko* 'nővér', *Veli* 'fiútestvér'), így számos uniszex finn keresztnév van még ma is (pl. *Kaino, Rauni, Vieno*). A névteremtéssel vagy névalkotással létrejövő új nevek esetében az analógiák segítik a nemhez rendelést: például az *-o* végű keresztnévek (*Pirjo, Aino, Marjo* stb.) általában női, az *-a* végűek pedig (*Jukka, Mika, Oiva* stb.) férfinevek. Néha a jelentés egyértelműsít: a *Kevät* 'nyár', a *Vanilja* 'vanília' kislányok, míg a *Rymy* 'lárma' és a *Tahto* 'akarat' fiúk nevei lettek.

A kötet negyedik fejezete (103–129) a finnországi kisebbségek névhasználatát vizsgálja a svéd-finnek, a számik és az ortodoxok névhasználatára fókuszálva. A bevándorlás miatt egyre több az ún. többkultúrájú család; ebben a fejezetben az ő névhasználatukat is bemutatja a szerző, elsősorban a Finnországban élő orosz és észti nemzetiségű, illetve a muszlim vallású népesség névanyagára koncentrálna.

A monográfia következő része (131–146) a névadást szabályozó törvényekkel és a névválasztás legfőbb motivációival foglalkozik. Ebben áttekintést kapunk a névadást érintő (a magyarhoz képest meglehetősen gyakorlatias és lakonikus) szabályozásról, s példát kapunk arra is, milyen neveket nem engedélyez a finn névtörvény.

Finnországban legfeljebb három keresztnév adható, melynek bejelentésére a szülőknek a gyermek születése után két hónapjuk van. A finn névtörvény azt adja meg, milyen nem lehet a választott keresztnév. Nem adható olyan név, mely típusa vagy írásmódja szempontjából nem illeszkedik a finn névrendszerbe; szintén nem adható fiúnak női, lánynak férfinévi; családnév keresztnévként, sem pedig az apa vagy az anya keresztnévéből képzett *-poika* ('fiú') vagy *-tytär* ('lány') végű név; első keresztnévként ugyanaz, amelyet a gyermek testvére visel. Néhány esetben (pl. vallási okokból, vegyes házasság esetén) ezektől a szempontoktól el is lehet térni. Amennyiben a választott név ezeknek a kritériumoknak megfelel – legyen az akár teljesen új név vagy névalak is – bejegyezhető az anyakönyvbe, külön engedélyeztetni nem kell, és a magyarhoz hasonló névlista sincs Finnországban. A kötetben arra is kapunk néhány példát (135), mely nevek nem feleltek meg a felsorolt szempontoknak: férfinévként a *Sauris, Roniti, Lex, S.* vagy a *KingJames*, női névként pedig a *Toisaa, Ammu, Hukka* és a *Ravenheart* nem volt 2016-ban bejegyezhető.

A 'Boldog névnapot! – A finn névnapi kultúra' című hatodik fejezet (149–189) a finn névnapi hagyományokról, a névnapozás történetéről, illetve a mai névnapi szokásokról szól. Érdekes itt annak leírása, hogyan kerül egy új név a naptárba. Ezt követően a finnországi svédek, az ortodoxok és a számik névnaptárait, illetve a Finnországban már létező kutya-, macska- és lónévkönyveket is bemutatja röviden a szerző.

A hetedik fejezet kitekintés az európai és az észak-amerikai névadási szokásokra, elsősorban arra fókuszálva, hogyan hatottak ezek a finn szokásokra (191–210). Az európai

példák közt megjelennek a magyar keresztnévek és névgyakorisági listák is (196–197), azonban az ékezet több példa esetében is lemaradt (*Jazmin, Nora, Adam, David, Milan*).

A kötet utolsó, 'Keresztnévek a nyelv más területein' című fejezetéből (211–238) két témát emelek ki: a szerző bemutatja a keresztnévből származó névtípusokat és azok funkcióit, így a becenevet, a ragadványnevet (liikanimi) és a még meg nem született csecsemő ún. munkanevét (työnimi) (a finn és a magyar személynévterminusok részletes összevetéséről l. TAKÁCS 2017), valamint kitér a keresztnéveknek helynevekben és márkanevekben, illetve kereskedelmi nevekben való előfordulására is. Érdekes, színes része a kötetnek a keresztnévek frazémákban és közszóként való használatának bemutatása is (235–238).

A monográfiát névlista zárja (239–261), melyben a finn nevek és névnapok mellett a finnországi svédok, ortodoxok és számik nevei is helyet kaptak. Kiemelendő a kötetnek az a sajátossága, hogy nagymértékben támaszkodik nyomtatásban meg nem jelent szakdolgozatok korpuszaira és eredményeire. Bár a magyar névtanban alig szokás az ilyen jellegű kiadványok forrásként való használata, ezek összegyűjtött (sok esetben speciális) személynévanyaguk miatt feltétlenül figyelmet érdemelnek.

3. Az ismertetett mű szép példája a legjobb értelemben vett tudományos ismeretterjesztésnek, példaértékű korpuszelemzései pedig SAARELMA-PAUKKALA névtárszerkesztői rutinját dicsérik. A kötetről készült egyik finn ismertetés (KOTILAINEN 2018) hibaként rója fel, hogy bár a cím finn névadási trendek bemutatását ígéri, túl hangsúlyossá vált az egyéb nyelvek személynévhasználatához kapcsolódó kitekintés. Úgy vélem, ez a sajátosság a mű ismeretterjesztő jellegével magyarázható, és semmiképp sem vált a kárára.

Hivatkozott irodalom

- AINIALA, TERHI – SJÖBLOM, PAULA – SAARELMA, MINNA 2008. *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- AINIALA, TERHI – SJÖBLOM, PAULA – SAARELMA, MINNA 2012. *Names in Focus. An Introduction to Finnish Onomastics*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- KOTILAINEN, SOFIA 2018. Katsaus 2000-luvun suomalaisiin etunimiin. *AGRICOLA. Suomen humanistiveikko*. <https://agricolaverkko.fi/review/katsaus-2000-luvun-suomalaisiin-etunimiin/>
- SAARELMA, MINNA 2006. *Nimipäiväjuhlat*. Kirjapaja, Helsinki.
- SAARELMA, MINNA 2007. *Nimi lapselle*. Minerva, Helsinki.
- SAARELMA, MINNA 2011. *Koirien nimipäiväkirja: Bella, Niksu vai Romeo*. Minerva, Helsinki.
- SAARELMA, MINNA szerk. 2018. *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2019*. Helsingin Yliopisto, Helsinki.
- SAARELMA, MINNA – BLOMQUIST, MARIANNE 2012. *Kissojen nimipäiväkirja: Viiru, Nöpö vai Kassinen?* Minerva, Helsinki.
- TAKÁCS JUDIT 2017. Finn–magyar kontrasztív névtani terminológiai vizsgálatok a személynévfajták köréből. *Névtani Értesítő* 39: 131–141.

TAKÁCS JUDIT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8665-0893>

Eszterházy Károly Egyetem
Bölcsészettudományi és Művészeti Kar